

TİNBİLİMİ

Okumalarım

Zeki Z. Kırmızı

(2005-2025)

©

Açıklama

Yazarların doğum tarihleri esas alınarak dizinlenmiştir. Doğum tarihi bilinmeyen yazarlar ister istemez en arkaya yerleştirilmiştir.

Zeki Z. Kırmızı

İçindekiler

- **Jacques Lacan:** Benim Öğrettiklerim
- **Viktor E. Frankl:** İnsanın Anlam Arayışı
- **John M. Heaton:** Wittgenstein ve Psikanaliz
- **Pierre Babin:** Sigmund Freud: 'Bilim Çağında Bir Trajedi Yazarı'
- **Elizabeth Wright:** Lacan ve Postfeminizm
- **R(onald) D(avid) Laing:** Düğümler
- **Eugenio Borgna:** Melankoli
- **Eugenio Borgna:** Şu Bizim Kırılganlığımız
- **Irvin Yalom:** Ölüm Korkusunu Yenmek
- **Oliver Sacks:** Benim Periyodik Tablom
- **Alain Badiou/ Elisabeth Roudinesco:** Dün Bugün Jacques Lacan
- **Doğan Cüceloğlu:** İyi Düşün Doğru Karar Ver
- **Doğan Cüceloğlu:** Savaşçı
- **Doğan Cüceloğlu:** İletişim Donanımları
- **Doğan Cüceloğlu:** İnsanı Ararken: Doğan Cüceloğlu Kitabı
- **Juan-David Nasio:** Jacques Lacan'ın Kuramı Üzerine Beş Ders
- **Juan-David Nasio:** Oedipus
- **Malcolm Bowie:** Lacan
- **Elisabeth Roudinsco:** Her Şeye ve Herkese Karşı Lacan
- **Slavoj Zizek:** Lacan'ı Nasıl Okumalıyız?
- **Bilgin Saydam:** Ara'f'dalık-lar
- **Bilgin Saydam:** Oedipus Psikomitolojisi: Psikanalitik ve Klinik Yorumlar
- **Darian Leader:** Depresyon. Yas ve Melankoli
- **Darian Leader:** [EI]
- **Vincent Delecroix:** Kaybetmeyi Öğrenmek
- **Phil Mollon:** Freud ve Sahte Anı Sendromu
- **Herve Castanet:** Lacan'ı Anlamak
- **Francette Pacteau:** Güzellik Semptomları

JACQUES LACAN (1901-1981, Fransa)

**Lacan, Jacques; Benim Öğrettiklerim (2005), Çev. Murat Erşen
MonoKL Yayınları, Birinci Basım, Ağustos 2012, İstanbul, 142s.**

Écrits'in (1966) yayınlanmasını izleyen iki yılda Lacan'ın yapıtıyla ilgili verdiği konferansları Jacques-Alain Miller derlemiş ve kitaplaştırmış (2005). Onun küçük bir sunuşuyla ve gerçekten Lacan'a egemen bir çevirmenin Türkçesiyle küçük bir tanıklık. Çünkü uzman kitleye seslenilen bu sunumlarda Lacan'ın öğretisinden çok ironisi özellikle dolay(ım)lı bir dil üzerinden Lacan'ı, bu zor, ele avuca gelmez insanı gösteriyor. Okuyan şunu anlıyor ki analiz dediği şeyin bir tür parodisi bu konferansları da. Çünkü konuşmasının bir yerine geldiğinde okur aslında kendini sunucu (analist), Lacan'ı dinleyici (hasta: Lacan ne diyordu hastasına?) olarak kavrayabiliyor.

Bunun kasıtlı olduğunu düşünmemek için kör olmalı. Lacan kendi tekniğinin bu oynaklığını ve birlikte bir süreci deneyimlemekten ötesini imlemediğini ima ediyor sıkça. Buradan benim gibi sıradan ya da ortalama okuru şaşkın tavuğa çevirebilecek kayganlık, atlamalar, dönüşler vb. bu tekniğin adımları olarak yorumlanmalı. Bir dizgeden, kapalı bir yerden gelmiyor onun düşünceleri. Hegel'e arada göndermeleri (komünizme de) bence bu.

Nazik ve alaycı dili, gerçekten incelikli anlağının (zekâ) kıvrak gösterisiyle büyüleyici bir konuşmacı olduğunu kestirmek zor değil. Hele aynı disiplinden gelen dinleyici için.

Delik üzerine değişmecesini (metafor) verimli bir kaynak olarak ben de kavradım az çok. *"Delikten söz ettiğimde"*, diyor, *"bu doğal olarak kaba bir metafordur, [herhangi bir delik değil-ZK], cinsel olanda, yani tam da onun ortaya çıkma konusundaki yetersizliğine ilişkin olanda beliren olumsuz yandır. Bir psikanalizde söz konusu olan işte budur."* (38) Ama belki şunu eklemek gerek. Delik üzerine konuşmadır. *"Gerçekten de, benim öğretim'im, basitçe söylersek dildir, kesinlikle başka bir şey değil."* (42) Burada da olan şeyi başka olan şeyden ayıran nedir, sorusu gündeme geliyor. Biyolojinin içinden hakikat çıkmaz (diyor Lacan, haklı olarak). Orada her şey diğeri kadar haklıdır ya da doğru. Dilin bunu gösterişi, dile getirişi ('*sempptom*'?) ve bunda ayrışmadır hakikate yol veren (açan). *"Eğer bilinçdışı dil*

olmasaydı, Freudcu anlamada bilinçdışı diye adlandırılacak şeyin hiçbir ayrıcalığı, hiçbir önemi olmazdı.” (46) Bu öznenin Freud’a Lacan’la birlikte girişi mi? Bunu açıklıyor Lacan. Özne’siz neden olmaz? Arzu, hep Başka’nın arzusudur ve Başka’ya arzusunu hep soran (burada, biri) var: “Hiç şüphesiz, psikanaliz, belki bir tarzdır, öncelikle özneyle ilişkili şeylere dair bilimsel bir tarz.” (69)

Bok yemenin iyi olduğunu, ama hep aynısını yemenin o kadar iyi olmayacağını söyleyen Lacan, Aristo’dan gelen ama asıl Boole ile başlayan çelişkisiz sistem mantığını kıran yeni dibi-delik sepet mantığından söz ediyor. Dibi delik, dışkıyla, bokla ilgili anlamına da gelir. Sistem bir yerinden açık, fazla veriyor (atık). *“Her şey dipteki bir delikten akıp gidiyor.” (98) Özneyi bu açık sistem içine yerleştirmeyi bir kez daha deneyen Lacan, bir süreç tanımlıyor: O, rüya görüyor; Sonra o başarısız olur (ıskalar); Ve güler. Yani düş görür, başarısız olur, güler. “Sizden rica ediyorum, bu üç şey, öznel mi, değil mi?” (103) Öznenin düşe kalkan çabalarıyla sistem (diye bir şey) sürebiliyor sonuçta. Yani mesele öyküleme, dil meselesi. Ama: “Dilin özü hiçbir zaman iletişim işlevi olmamıştır.” (108)*

Üçüncü konferansında tarih kavramıyla Freud üzerinden bağ kuran Lacan, dile istediği yönü verebileceğimiz insani alan üzerinde ayrıcalık taşımadığımızı, aynı başarı ya da sapmanın hepimizin erimi içinde olduğunu vurguluyor. *“Psikanalist, histerik talebin ilgilendiği şeyin kendisinin arzusu olduğunu, takıntılının arzusunun herşey pahasına su yüzüne çıkartmak istediği şeyin kendisinin talebi olduğunu fiilen hissetmediği zaman, bir vakada hiçbir şeyin yeri değişmeyecektir.” (136)*

Doğrusu Lacan’ı karşı çıkacağını bile bile Freud’a yeğliyorum (kendimce nedenlerle) ama yine belirtmeliyim, Freud’un öncülük hakkını tanıyarak.

(2012)

VIKTOR E. FRANKL (1905-1996, Avusturya)

Frankl, Viktor E.; İnsanın Anlam Arayışı (Mn's Search for Meaning, 1945, 1962, 1984), Çev. Özge Yılmaz, Okuyanlar yayınları, Yüz kırk dokuzuncu basım, Mayıs 2023, İstanbul, 155 s.

(2024)

JOHN M. HEATON (1925, İngiltere)

Heaton, John M.; Wittgenstein ve Psikanaliz (Wittgenstein and Psychoanalysis, 2000), **Çev. Gürol Koca,**
Everest Yayınları, Birinci basım, 2002, İstanbul, 97 s.

Wittgenstein'in *özgür çağrışımı* felsefi düşünceleri için bir yol olarak kullanması Freud'un *çağrışımsal göndermeleri*yle ilişkililiyor. Ama sanırım Wittgenstein'in uygulamada olmasa da kuramda, Freudiyen çağrışımların kesin içerik tanımlarıyla ilgili eleştirileri var. *Açık temsil, doğru söz, açıklık* kavramlarını öne çıkaran Wittgenstein'a göre, *Ben*'in anlamının dolayı dilin yoğun sisiyle çevrilidir, bu nedenle duru, saydam düşünmek ve *Ben*'in *kendim* olmadığını görmek olanaksızdır.

(2000-2005)

PIERRE BABIN (1925-2012, Fransa)

Babin, Pierre; Sigmund Freud: ‘Bilim Çağında Bir Trajedi Yazarı’ (1990), Çev. Haldun Bayrı, Yapı Kredi Yayınları, Birinci Basım, Nisan 2015, İstanbul, 144 s.

Bol resim, fotoğraf, çizgiyle okunabilecek en sıradan Freud kitabı. İngiliz çizer Ralph Steadman’ın (1979) Freud çizgilerine ise diyecek yok. Kitap görselliğiyle gerçekten ilgi çekici...

(2015)

ELIZABETH WRIGHT (1926-2000, İngiltere)

Wright, Elizabeth; Lacan ve Postfeminizm (Lacan and Postfeminism, 2000), Çev. Ebru Kılıç, Everest Yayınları, Birinci basım, 2002, İstanbul, 87 s.

Freud'u, feminizmin Freud eleştirisini eleştiren yazar, fallik işlevin her iki cinsten de ortaya çıktığını söylüyor. Ona göre kadının bir göstereni yoktur ve bu nedenle kadın maske aldatmacasına başvurmak zorundadır.

(2000-2005)

R(ONALD) D(AVID) LAING (1927, İngiltere-1989, Fransa)

**Laing, R(onald) D(avid); Düğümler (Knots, 1970, Deneme),
Çev. Nesrin Demiryontan,
Metis Yayınları, Birinci Basım, Mayıs 2017, İstanbul, 111 s.**

Laing'in Nisan 1969 tarihli sunuşu gözümde neredeyse kitabın kendisi denli önemli. Linneaus Sınıflandırması'nın dışında kaldığından söz etse de toplumsal '*ağdaki biçimsel zarafetin sezilmesine*' olanak sağlayacak bir dolayimli anlatımlar ve anlatımda dolayimsal derinlik ölçeğiyle ilgili geçici bir taslak, örtüşme kalıbı, davranışbilimini hizalayacak bir başvuru örneği ortaya koyduğunu düşünüyorum. Sonuçta bu mantığı onun sınırlarına zorlayan usdışının kıyısında bir çözümleyici oyun-kurgu ama derin altyapıların haritasını böylelikle sınır ötesinden yoklamış oluyor. Şöyle diyor sunuşunda: *"Bu sayfalarda yalnızca gerçekten gözlemlediğim bazı örüntüleri sergilemekle yetindim. Onları adlandırmaya kalkınca aklıma şu sözcükler geliyor: düğümler, kördüğüm, kargaşalar, açmazlar, kopuşlar, fırladıklar, bağlar."* (11) Laing yaşamlarımızın birçok katman örüntüleri arasında eşleşmeleri, tersleşmeleri, düz/çapraz bağları, ilmekleri ve her şeye karşın kesintileri bir somut gösterim, nesnellik izlenimi yaratarak (Hatta uslamsal, mantıksal simgelerle, soyutlamalarla gerçekleştirilen somutlama, nesneleme, saptayım demeli buna.) imliyor. Kendisi de belirtmiş, bir adım daha atabileceğini, '*mantıksal-matematiksel bir hesaplama sistemine varabil*'eceğini... Ama kendini tutmuş, çünkü böyle bir simgesel (sembolik) dilin '*türevi oldukları çok özgül deneyimlere göndermede bulunmay* imkânsız hale getirece'ğini ayırmış bir an. Dirim-toplum-tin başlıkları altında yer alan insan bilgi dizgesi (HIS) katmanlarına özgü haritaları davranışsal-bilişsel bir örüntüye dönüştürme çabasında (*Chomsky*'ye bakılabilir, *üretimsel dönüşümlü dilbilgisi* kuramına.) tüm katmanların gündelik dışavurumlarındaki biçimleri (form-at) ağırlıklı olarak sözel, söylemsel (retorik) anlatımlarla iki boyutlu düzleme yansıtması

okur kavrayışlarımızı zorluyor, sarsıyor. Üç boyutlu tasarımı iki boyuta yansıtmada algısal kırılmamızdaki tinsel bozguna benzer bir şeyden söz ediyorum.

Nesrin Demiryontan'ın böyle keskin çözümsel bir içeriğin Türkçe'de üstesinden gelmesi ayrı bir teşekkürü hak ediyor.

Ben içeriğe girmeyeceğim, yalnızca şunu söylemekle yetineceğim. İnsanın iç yolculuğunda Laing'in çalışmaları anladığımca kılavuzluk işi görebilir. Şunu da imlemeden geçmeyeyim. Dolayımsal kavrayışın eytişmeli kavrayışla ayrılıklarını göstermek benzerliklerini göstermekten zordur. Ama buradan Laing'in Sokratik bir söyleşimle açılıp kapandığını kimse düşünmemeli. Yin Yang neresinde bu dolayımsal dizgenin, boşla dolu arasından geçen sanal sınırında mı? Bir örnek verelim: "*Jack'le kendini güvende hissediyor,/ dolayısıyla onu aşağılıyor*" (31)

(2018)

EUGENIO BORGNA (1930, İtalya)

**Borgna, Eugenio; Melankoli (Malinconia, 1992),
Çev. Meryem M. Çilingiroğlu,
Yapı Kredi Yayınları, Birinci basım, Kasım 2014, İstanbul, 220 s.**

Uzunca düşündüm Borgna'nın kitabı kötü çevirinin mi kurbanı yoksa yazarın konusunu diğer tinbilimciler gibi açıklık ve yalınlıkla aktaramamak gibi bir derdi mi var?

Olağan yaşam çevrimlerimiz içerisinde de psikotik, nevrotik belirtilerle haşır neşir olduğumuzu söylemesi, klinik olaylarda hastanın kapandığı durumlar dışında çöküntünün (depresyon, melankoli) varoluş bunalımıyla görüngübilimsel bir çerçevede ilişkilendirilmesi anlamlı. Öte yandan bilimsel çalışmaya özgü ölçünlerin dışında dil kullanımı ve akışı, değişmecesel anlatımın yeğlenmesi, hatta kapalı, dolaylı biçimde bilimsel yaklaşımın eleştirilmesi, vb. benim gibi birini zaten yeterince huzursuz edecek özellikler. Hayalini şöyle belirtiyor yazar: "*Klinik melankolinin kendilerini oldukları gibi gösteren (septomdan ziyade) yapısal olgularını psikolojik ve insani yönleriyle oldukları gibi ortaya koymak.*" (220)

(2014)

*

**Borgna, Eugenio; Şu Bizim Kırılganlığımız (La fragilità che é in noi, 2014, Deneme), Çev. Meryem Mine Çilingiroğlu
Yapı Kredi Yayınları, Birinci Basım, Şubat 2018, İstanbul, 70 s.**

Borgna'nın daha önce *Melankoli*'sini (özgün dilde *Malinconia*, 1992; Yapı Kredi, 2014, Çev. Meryem Mine Çilingiroğlu) okumuştum. Türkiye'de sevilen bir yazar, bilim adamı (psikiyatri, nöroloji). Tinbilimi, davranışbilimi ve felsefe arasında geçişlerle örgülediği deneme tadında yazıları bende umduğum yankılanmayı yapmıyor nedense. Bu aktardığı içerikle kasıtlı kullandığı gündelik dil biçemi arasındaki aykırılığı yadırgıyor olmamla ilgili sanırım ve tam da bu yadırgamayı kendime yakıştırıyor değilim. Melez (hibrid) dil kullanımlarına, eğilimlere pek de yatkın olmadığımı anlıyorum bir özeleştirme yaparsam.

Küçük kitabın daha girişinde söylediği önemli: “Kırılганlıkta duyarlılık, incelik, haysiyet ve bitkin bir nezaket, dile getirilemeyen ve görülemeyen şeylere dair bir sezgi bulunuyor ve bunlar, başkalarının ruh halleriyle, duygulanımlarıyla, varoluşsal tarzlarıyla daha kolaylıkla ve şevkle özdeşleşmemizi sağlıyor.” (7) Kolay kırılan şey, bozulan psişik denge kırılğıandır ama ayrıca “kırılğıan olmaktan başka hiçbir şansı olmayan: Kaderinde kırılğıanlık bulunan şey de kırılğıandır.” (8) Ona göre yaşamda her şeyin dile getirilir, anlatılabilir olduğı düşüncesi doğru değildir ve susan söz, zaman zaman konuşan sözden daha önemlidir. (15) Rilke’den yaptığı bir alıntı konusuna açılım getiriyor. Rilke, 1921 yılının Mayıs’ında Nanny Wunderly-Volkart’a yazdığı mektupta “Mutluluğun tersi vardır, mutsuzluktur bu; oysa sevincin tersi yoktur, işte bu nedenle de sevinç, duyguların en saf olanıdır, ruhun mihenktaşdır. Sevinmesini bilmek, mutlu olmaktan fersah fersah farklıdır, her türlü tehlikeden, tanrıların hasedinden bile uzaktır, değişmez. Sevincin hasedi çekilemez! Ve sevinç, aynı zamanda bir kanıttır da çünkü asıl güç gösterisi onda gerçekleşir; sevinçte insanın gerçek hali, kalbinin gerçek donanımı ortaya çıkar.” (20) Öyleyse diyor Borgna, “**sevinci buz gibi dikkatsizliğimizle kurutmayalım.**” (22) Arkadaşlık üzerine eşsiz bir anlatı içeren bölümü (**Yıldızsı Arkadaşlıklar**) tümüyle alıntıl原因amayacağım için geçiyorum. Kırılğıanlığı arkadaşlıkta, sayrılıkta, delilikte, özkıyımda, ergenlikte, yaşlılıkta (Alzheimer’de), kadında ayrı ayrı ve özlü biçimde (şiirden de destek alarak) sorgulayan Borgna, duygulanımsal ve varoluşsal bir varolma biçimi olarak kırılğıanlığı tinbilimsel (psikolojik) olduğunca görüngübilimsel (fenomenolojik) bir sava, yani kırılğıanlığın patolojik bir yaşam biçimi olmadığı savına bağlıyor. (66) “Daha kuvvetli olan kişi daha zayıf olanın elinden tutar.” (67)

(2018)

IRVIN YALOM (1931, ABD)

Yalom, Irvin; Ölüm Korkusunu Yenmek (2008), Çev. Zeliha Babayiğit Kabalcı Yayınları, Birinci Basım, Mayıs 2009, İstanbul, 51 s.

İlk ve küçücük bir Yalom okuması. Yankılanmış önemli çalışmalarını biliyorum. Yalom, Macar dostu Robert L. Berger'in 15 yaşında Nazi işgalinde yaşadığı ölüm deneyimini paylaşıyor ve bu ünlü, yaratıcı kalp cerrahının, ancak hastasının canlı kalbini eline aldığı anda yaşadığını duyumsayabilen bu Yahudi dostunun (kendisi de Yahudidir), gereksinimi olan şeyi yıllar ve yıllar sonra buluyor ve parmağını ona doğru uzatarak. '**Seni masum ilan ediyorum!**', diyor.

'Seni masum ilan ediyorum!'

Berger'in tanıklık etmekten başka seçeneği yoktu gerçi başkalarının (Yahudilerin) ölümüne. Ama bunu bilmek tüm bir yaşamı boyunca ona yetmeyecektir. Ona gereken şey, yargılanmak, aklanmak ve kararın yüzüne okunmasıdır.

Tartışılabilir. Bu örnekteki yaklaşımın yalınlığı hafif bir ürküntüye yol açmasına açtı bende. Acabayalım 'genellemelere' uzak duran biri mi? Bir deneyim, yalnızca bir deneyim, özgül şey midir? O zaman sorun yok...

OLIVER SACKS (1933, İngiltere-2015, ABD)

**Sacks, Oliver; Benim Periyodik Tablom (Graditude, 2015, Anı),
Çev. Orhan Düz,
Yapı Kredi Yayınları, Birinci Basım, Ocak 2017, İstanbul, 54 s.**

Daha önce bir Oliver Sacks (1933-2015, ABD) okuyup okumadığımı anımsamıyorum açıkçası. Sinirbilimci Sacks'ın belki de bu dört yazıdan oluşan son kitabı öleceğini bildiği ve ölüme hazırlandığı son döneminde özyaşamöyküsel, anısal bir deneyim paylaşımı. Yaşı hakkında yazarken söylediklerine bir bakalım: *“İnsan bu yaşta uzun bir yaşam deneyimine sahip olur, sadece kendi yaşam deneyimine değil, başkalarınıninkine de. Zaferlere ve trajedilere, ani yükseliş ve düşüşlere, devrimlere ve savaşlara, büyük başarılarla ve derin belirsizliklere şahit olur. Büyük kuramların yükseldiğini, sonra katı gerçeklere toslayıp devrildiğini görür. Geçiciliğin ve belki de güzelliğin daha fazla farkına varır. Seksen yaşındaki bir kişi uzun menzilli bir bakışa ve daha erken yaşlarında sahip olamayacağı canlı ve yaşanmış bir tarih duygusuna sahip olabilir. Ben bir yüzyılın ne demek olduğunu iliklerime kadar hissedip tahayyül edebiliyorum; bunu kırk ya da altmış yaşımdayken yapamazdım. Yaşlılık çağını, insanın ne yapıp edip katlanması ve en iyi şekilde değerlendirmesi gereken her daim kasvetli bir çağ olarak değil, eski günlerin suni zorunluluklarından kurtulmuş bir halde neyi istiyorsa onu keşfedebileceği ve bütün bir ömrün düşüncelerini ve duygularını birbirine bağlayabileceği bir serbest zaman ve özgürlük çağı olarak görüyorum.”* (Cıva, 24)

Bilgenin teşekkürüne bakar mısınız: *“Her şeyden önemlisi, bu güzelim gezegende duyarlı bir varlık, düşünen bir hayvan olarak bulundum ve bu başlı başına müthiş bir ayrıcalık ve serüvendi.”* Ona göre çekip gittiğimizde bizim gibi insanlar artık olmayacak, ama zaten kimse kimseye benzemiyor ki. İnsan öldüğünde yerine başkası geçmez. Arkasında doldurulamaz bir boşluk kalacaktır, çünkü “her insan tekinin kaderinde (...) biricik bir fert olmak, kendi yolunu bulmak, kendi hayatını ve kendi ölümünü yaşamak yazılıdır.” (*Benim Hayatım*, 31)

(2018)

ALAIN BADIOU (1937, Fransa) ELISABETH ROUDINESCO (1944, Fransa)

Badiou, Alain/Roudinesco, Elisabeth; D n Bugün Jacques Lacan
(Jacques Lacan, passe pr sent, 2012),  ev. Akın Terzi,
Metis Yayınları, Birinci Basım, Ekim 2013, İstanbul, 78 s.

Lacan  zerine iki yetkin insanın tanıtma amaçlı s yle    i yararsız değil. En azından Lacan deyince ne anlamamız gerektiğini, ilk izlenimimizin ne olabileceğini çıkarmak olanaklı s yle ilerden.

Lacan  zerine konu abilecek iki yetkin ağızdan söz ediyoruz elbette. Genelde Lacan konusunda, onun son döneminin yorumlanması dışında, a ızbirli i ettikleri söylenbilir.

  u da söylenbilir ki Lacan ve hakkında ağır     mlerle varılmayan yeri, yerlemi, yani Lacan'ı oturtabilece imiz yer(sizli i) az çok çıkarabiliyoruz. Kimse bu s yle iyle Lacan'ı   renece ini ummamalı ama bir y ntemsellik içerisinde nereye bakması gerektiğini kestirebilir.

Ben en çok her iki d    n r n ama özellikle de Roudinesco'nun vurgulad  ı konudan etkilendim. Psikiyatri ile Psikoloji arasında sıkı an ve eriyen Psikanaliz sorunu. Açık  a ır ları, uyarıları var.

Gelelim, Badiou için Lacan'ın durduğu yer öznelci varolu    luk ile (Sartre, Merleau-Pont ) ile yapısalcılık (Levi-Strauss) arasında bir yer. Her ikisi de bir tutarlılıktan, dizgeden, felsefeden asla söz edilemeyeceğini, Lacan'ın son döneminde kendi dilini, dizgele me eğilimini e retiledi ini,     p da ıtt  ını ileri sürüyor. Yine son dönem math m (geometrik ifadeler) konusunda ayrı d    yorlar. Badiou bu sembolik gösterimlerin önemli olduğunu, (* atem, terapidaki öznel deneyimi yansıtabilecek ve iletebilecek biçimsel uzamdır*, s.60) Lacan'ın *'temel  ıkmazı deneyimlemek için bi imselle tirmeyi u  noktasına ta ıd  ını'* (60) söylerken Roudinesco pek de önemsemiyor bu simgelele başvuruyu.

Lacan'a giriş için k    k araçlardan biri sayılabilecek kılavuz.

(2013)

DOĞAN CÜCELOĞLU (1938, Türkiye)

Cüceloğlu, Doğan; İyi Düşün Doğru Karar Ver (1994), Sistem Yayınları, 1994

Etkili yaşamın temel boyutları üzerine söyleşiler alt başlığı taşıyan, ilk başta reçete kitap izlenimi veren çalışma oldukça önemli, pek çok insan için yeniden başlamanın uyararı olabilir.

Uzun özetini ayrıca çıkardım. Bir yığın insana da önerdim, aldım.

Özü, bağlamsallık (*paradigma*) kavramı üzerine oturuyor. İçinde bulunduğumuz bağlam genellikle koşullanma bağlamı ve etkili, mutlu olabilmemiz bu bağlamın değiştirilmesine büyük ölçüde bağlı. Bunu nasıl yapabiliriz sorusunun yanıtı yapıtın içinde. Yalnızca bir yaklaşım olarak, çözüm olarak değil. Çünkü Cüceloğlu bir tinbilimci, davranışbilimci...

*

Cüceloğlu, Doğan; Savaşçı (2001), Remzi Yayınları, 2001

Cüceloğlu'nun belki de en önemli yapıtı. Tartışılabilir yanlarını es geçmeden, kendine özgü sorunsalını daha temelden, varoluşsal derinliklerde geliştirdiği söylenebilir.

Carlos Castaneda'nin izinde Türkiye'de yeni insan türünü muştuluyor Cüceloğlu. Önemi bir kez daha vurgulamakla yetineceğim. Cüceloğlu okumadan kendimizi ve içinde yaşadığımız şeyi anlamamız çok zor Türkiye insanları olarak.

*

Cüceloğlu, Doğan; İletişim Donanımları (2002), Remzi Yayınları, 2002

Cüceloğlu'nun son yapıtı insanlar arası iletişim konusunda eleştiri ve model önerisi, TV izlencelerine dayalı olarak...

(2000-2005)

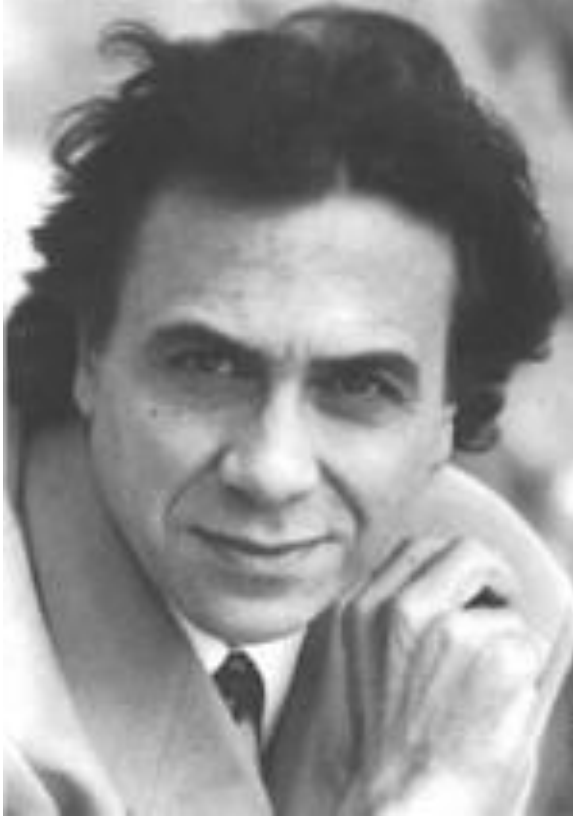
*

Cüceloğlu, Doğan; İnsanı Ararken: Doğan Cüceloğlu Kitabı (2 cilt), Söy. Canan Dila (2005, Söyleşi), Türkiye İş Bankası Yayınları, Birinci basım, 2005, İstanbul, 569+550 s., Fotoğraflı.

Canan Dila'nın zekice ama zorlamayan sorularının karşısında Cüceloğlu tüm yetkinliği ve yetersizliğiyle (dolayısıyla özellikle kaynaklarına ve düşlemine ilişkin yarattığı düş kırıklığıyla) beliriyor, diyeyim.

(2006)

JUAN-DAVID NASIO (1942, Arjantin)

**Nasio, J.-D.; Jacques Lacan'ın Kuramı Üzerine Beş Ders (1992),
Çev. Özge/Murat Erşen
İmge Yayınları, Birinci Basım, Mart 2007, Ankara, 235 s.**

Nasio Lacan'la da birlikte çalışmış, Fransa'da önemli çalışmalar yürütmüş bir psikanalist. Bu kitap, ders (seminer) notları derlemesi ve Lacan için bence ufuk açıcı. Kendisi başlangıçta daha, Lacan'a sınırlı bir yorum getirdiğini belirtiyor: "*Lacan Kuramını oluşturan iki büyük temel direği; bilinçdışını ve zevki olduğu gibi, bunlardan türeyen gösteren, bilinçdışı özne ve nesne a kavramlarını açıklıyor.*" (7)

İlk seminer, Bilinçdışı ve Zevk kavramlarına odaklı. Önce semptomu açıklar Nasio: '*Semptom bizim için bilinçdışının ortaya çıkışıdır.*' (16) Daima kendisine, hasta tarafından kötü oluşunun nedenlerinin yorumunun eşlik ettiği acılı bir olay.(17) *Aktarım* da zaten, analitik ilişkinin analistin hastanın semptomunun bir parçası olduğu an (18) Analist önce semptomun *muhabatının* yerini, sonra bundan öte, bu semptomun *nedeninin* yerini alır (19) Bir gösterenler çemberi olan bilinçdışı, "*Analizin taraflarını birbirine bağlayan bir dildir: beden ayırırken dil bağlar; bilinçdışı düşümler, oysa zevk uzaklaştırır (...)* Bilinçdışı ne bireyseldir ne de ortaklaşadır (kollektif), ama analizin aktörlerinin ikisini de kapsayan ve kateden yegane bir kendilik olarak ikisi arasında bir uzamda üretilir." (29) "*Söylemelerin bilinçdışı zinciri bir dil gibi yapılanmıştır ya da yine: 'Bilinçdışı, bir dil gibi yapılanmış bilgidir.*" (31) Semptom acı olduğu kadar yatışmadır da, ben için ıstırap, bilinçdışı içinse yatışma. (31) Lacan'a göre mutlak cinsel ilişki, ya da mutlak zevki tanımiyoruz, bunu gösteren gösterenler

ve dolayısıyla mevcut olmayan iki gösteren arasında ilişki olmaz. Ama görelî bir cinsel ilişki de olmaz. “Çünkü sınırlı ve görelî bir zevkin doğasını gösterebilecek gösterenler de yoktur.” (38) Bir kadınla bir erkeğin yaptığı ne o zaman? Yanıt: Zevk bakımından bu buluşma iki varlığa değil, bedenî kısmî bölgelerine ait (39) Fallus ise zevkin işaretlerle donanmasıdır. Zevkin doğasının kendisini göstermez, zevkin yörüngesini işaretlerle donatır ya da akış bir hedefe yönelikse arzusunun yörüngesini işaretlerle donatır. Zevkin, semptom, düşlemler ve edim biçimleri altındaki dışsallaştırılmalarını damgalar. (40) Analitik kuram nasıl zevkin doğasını tam olarak göstermekteki yetersizliğini tanıyor, aynı biçimde bilinçdışı da zevki temsil eden gösterene sahip değildir. Onun yerinde sadece bir delik ve bu deliğin örtüsü vardır. (43) “Kendisini semptomlarla ve düşlemlerle sınırlı ve kısmî biçimde tatmin ederek, kişi kendini tam azamî zevki asla bulmamaktan emin kılar. Kısacası, bunun hayalini kurmakla beraber, Öteki’nin zevkine ulaşmamak için, en iyisi, arzulamayı durdurmamak ve ikamelerle ve görüntülüklerle (ecrans), semptomlarla ve düşlemlerle yetinmektir.” (12) Yani arzu zevke karşı bir savunmadır.

İkinci seminer, içimizden her birine ait bir bilinçdışı yoktur, diye açılır. Bilinçdışı, sadece psikanaliz alanı içinde varolur. Özne istediğinden fazlasını söyler ve söyleyerek gerçekliğini açığa vurur. Bu gizli ya da zaten orada bilinçdışının açığa vurulması değildir, daha çok bilinçdışı üreten ve onu var eden bir edimdir. Bunun için gerekense bir başka öznenin dinlemesi ve bilinçdışının önemini kabul etmesi. Üç varsayım sözkonusu olur: “1) Bilinçdışı gizli kalmış ve zaten orada olan, onu açığa çıkaracak bir yorumu bekleyen bir enstans değildir; ama analistin, kendi bilinçdışının bir edimi olarak kabul edilen yorumu, analiz edilenin bilinçdışının edimini tanıdığında yaratılan enstansdır. 2) ...Sadece bir tek bilinçdışı vardır, aktarım içinde yaratılan yegâne bilinçdışı. 3)Psikanalizin dışında bilinçdışının varolup olmadığını bilme olanağımız yok (Lacan).” (66) Söylenen bastırılmış söylemlerin geri dönüşüdür (78) Bilinçdışı bir langage gibi yapılanmış derken, sözkonusu olan varsayılmış bir yapı, bir söylenenden yola çıkılarak varsayılmış bir yapı. Bilinçdışı hem söylenendir, hem de bütün. (79) Lacan: ‘Bir şeyin varolabilmesi için bir yerlerde bir deliğin olması gerekir.’

Üçüncü ders nesne *a* kavramına ayrılmış. Nasio psikanalizin terapötik yönelimini saptamak isteseydim, referans olarak sürgün kavramını kullanırdım, diyor: “Kendinden sürgün olmak, benim gözümde, iyileşmenin bir biçimini oluşturur.” (112) Deneyimin olgunlaşmasını, analizde hazırlıksız bir olayın vuku bulmasını beklemek. Kendini şaşırmaya hazırlamak. Bir analistin en fazla umabileceği, hastasının onu şaşırtmasıdır (114) Nesne *a*, *a* harfinden başka bir şey değil, merkezi işlevi çözümsüz bir problemi adlandırmak, ya da bir namevcudiyeti belirtmek olan bir harf. Hangi namevcudiyeti? Durmadan tekrarlanan bir sorunun cevabının namevcudiyetini. Bilgisizliğimizin ışık geçirmez deliğini yazılı bir işaretle (harf) belirtiyoruz. Öyleyse bir imkânsızlık, kuramsal gelişime bir direniş noktası. Bu işaret sayesinde –sürçmelere rağmen- bilgi zinciri kopmadan araştırmayı sürdürebiliriz. Öyleyse, imkânsız kayasının çevresinden dolanan analitik düşünce hilesi: “Gerçeği bir harfle temsil ederek daha ileri gideriz.” (119) Gösterenleri çeken... yapının deliği. Öte yandan, ‘bir delik nedir?’ sorusunun sorulması, ağızsız bir açıklığın ne olduğunu sormaya eşdeğerdir (125) “Anlıyoruz ki nesne *a* özünde bedenî ağızlarının kenarlarını dolaşan zevk akımı olarak ve, bu sıfatla bilinçdışını devindiren ve çalıştıran yerel neden olarak anlaşılmalıdır. Ama Lacancı kuramda, *a*’ya dair, nesnenin sadece zevkin kendindesi olmadığı, ama bedenî ayrılabilir bölümlerinin bir dizisi olduğu şeklinde özellikle bir başka yaklaşım vardır. Bu bedensel kendiliklerin doğrusu bedenî maddî parçaları, organik öğeleri olmadığını, ama daha çok zevkin gerçeğini örten düşlemler, figürler, simülakrlar olduğunu göreceğiz.” (126) Bir zarın el

değmemiş ve bozulmaz çekirdeği örttüğü gibi görünüş tarafından örtülen bir *kendinde*. (133)

Düşleme ayırdığı dördüncü dersinde Nasio, analiz, analistin ve analiz edilenin psişik yaşamını kapsayan tek yer, diyor. (153) Ve analist, nesne a'nın görünüşüdür. Kürde nesne a'yı bulmak için bilinçdışı düşlem aramalı ama bu nasıl tanınır? İpuçları şunlardır: Anlatının yinelenmesi, kendisini özneye benimseten senaryonun bulmacamsı ve şaşırtıcı niteliği, sahnedeki kişiler, sergilenen olay, baskın duygu, bedenin güdümlü bölümü ve sapkın senaryo. (160) *"Biz, düşlemde yitirdiğimiz şeyizdir."* (161) *"Başka deyişle, psikanaliz, Öteki-zevk birinci enstansını, adlandırılmayan bir cinsiyetin yeri olarak, dişil ya da eril olarak nitelendirilemeyen bir cinsiyet olarak tanımlar. Bedenle zevk olarak ilgileniyoruz ve gene de erkeğin zevki ile kadınıninki arasındaki farkın tam olarak neden ibaret olduğunu bilmiyoruz. Bu, tam da 'cinsel ilişki yoktur' formülünün anlamıdır. Evet, bedenin bizi sadece zevkin yeri olarak ilgilendirdiğini düşünüyoruz, ama zevkin ne olduğunu, zevklenme kapasitesinin uç noktasına varmış bir bedenin ne anlama geldiğini –örneğin mistiğin zevki ya da edim olarak intihara bağlı zevk- bilmek söz konusu olduğu zaman, zevkin varoluşunu kabul ediyoruz, ama doğasını tanımlıyamıyoruz. Ancak psikanaliz, zevkin anlaşılmağını teslim etse de gene de bir acizlik itirafıyla yetinmez. Eğer psikanaliz yalnızca ' zevk bir muammadır' ilanı ile yetinseydi, sadece uçurumdan büyülenmiş bir mistik olurdu. Kuramın çalışması sadece 'Burada bilinmeyen gerçek vardır,' ilanı değildir; ama sınırları çizmekten ya da daha iyisi gerçeğin sınırlarını yazmaktan oluşur. Lacan'ın 'cinsel ilişki yoktur' formülü tam da gerçeğin sınırlarını çizmek, bilinçdışında cinsiyetin göstereninin eksikliğini daraltmak için bir girişimdir. 'Cinsel ilişki yoktur', bilinçdışımızda bir ilişkiyle bağlanan, kendi aralarında eklemelenmiş cinsel gösterenlerin olmadığı anlamına gelir. Yine Lacan'dan şunu hatırlatalım ki: 'cinsel ilişki yoktur tümcesi alttan alta yapı içinde ifade edilebilir cinsel ilişkinin olmadığını ortaya koyar.'" (175) Lacan'ın başkaldırısı, bir kadınla bir erkek arasında cinsel ilişkinin tek bir varlık oluşturduğuna: *"Orgazm anında öteki kimdir?" öteki kısmi bir nesnedir. Bundan ötürü iki eş, her biri öteki için nesne statüsüne indirgenir."* (177)*

Bedene ayrılan son (beşinci) Nasio dersinde kuramın değeri, hakikatin değeridir, yargısıyla yapıyor açılış. Kuram uygulama aracı. Onun somut etkileri önceliklidir. Bedene gelince o kısımdır, kısımda toplanan yerel zevk. Ama neden cinsel beden denir? Çünkü beden tümüyle zevktir ve zevk cinseldir. Bedenin erojen ağızlarından doğduğunda zevk, hep encest cinsel ilişkinin erişilemez ufkunun rehberlik ettiği atılım olduğunda, zevk bilinçdışı enerjinin basıncından başka nedir ki? *"Zevk, gerçekte ancak cinsel olabilir, çünkü kendisine yöneldiği ideal hedef cinseldir. Ve bunun için, ister bir eylem, bir söz, bir düşlem olsun, isterse bedenin erojen hale gelmiş falan organı olsun, onun dokunduğu ve akıntısında sürüklediği her şey cinselleşir."* (185) Öyleyse 'konuşan beden' bir gösteren elemanlar bütünü olarak ele alınan bedendir (186) Gerçek bakış açısından zevkin eşanlamlısı beden, sembolik bakış açısından, kendi aralarında farklılaşmış ve ötekinde bir edime yol açan elemanlar bütünü olarak gösteren beden; imgesel bakış açısından, bir öznenen anlam uyandıran dışsal ve göze batan bir imgeyle özdeşleşmiş imgeleşmiş beden vardır, bedeni tanımlayan üç perspektif olarak... Zevkin zehirli bir aşırılığı organı hasta eder.

Kitaba eklenen konferans metninde (**Bilinçdışı Özne kavramı**) ise Nasio, Lacan'a göre, bir gösterenin, anlaşılmayan şey olduğunu, anlaşılmaz bir tasarım olduğunu belirterek başlar sözüne. Ötekine seslenen gösteren neyi bilmez: Öteki üzerindeki etkisini. *"Ne söylediğimi bilmeyerek, istediğimden fazlasını söylerim."* (215) Sorun ise şu: 'Bana ne oldu?' Yani, 'Bende Öteki'nde eksik olan bu gösteren nedir? Söylemem nerede zincirlenecektir ve nereden gelir: *"Sadece bu soruyu sormakla*

bile, özne Öteki'ni arzulayan olarak diler, kurar.” (215) “Özetle, elinizde bir yandan bir gösterene, kendi söyleme ediminin gösterenine sabitlenmiş, asılı kalmış özne vardır. Haber olmadan taşıdığını söyleme. Öte yandan, gösterenler art arda birbirlerini takip eder, özne aslında hiçbir yerde değildir. Tekrar ediyorum, zira bu varmak istediğim önermelerden biri: Özne edimdedir, söyleneni sözceleme edimindedir, ama bu Öteki'nden geldiği ve Öteki'ne hitap ettiği, her şey söylenenler arasında geçtiği için, özne, zincirlenecek binbir gösteren içinde askıda, yitmiş, silinmiş olarak kalır. Bizler edimin öznesiyiz ve paradoksal olarak bu edimle, yine de, yiteriz. Edimin öznesiyiz ve yokuz.” (216) “Lacan tarafından kullanılan bir başka ifade, ‘var olmak acısı’ ifadesi, öznesel parçalanmaya çok daha iyi işaret eder. Bu, ne demektir? Gösterenler, bir bir, durmadan yinelenir ve biz taşıyıcılar da, kurulu tüm kimliği sonsuza değin yitirme derecesinde, aynından değişiklik gösteririz. Bir gösteren'in ve tüm gösterenlerin öznesi. Gösteren Öteki'nden gelir ve Öteki'ne döner ve orada sizi bekler. Nerede? Bir gösterenin eksik olduğu yerde.” (219)

“Eğer şimdi, özetlemek için, sözlükçeyi değiştirir ve yeniden kastrasyonun ne olduğunu sorarsak, diyeceğiz ki kastrasyon bir başlamadır, çocuğun, onu tanımak için değil, ama göstermek için, yok olmak pahasına zevkle karşılaşmak amacıyla sınır(lama)lar dünyasına girmesidir. Bir kez daha aynı sonuca varırız: Çocuk dünyaya girer ve yitip gider.” (224)

“Özne kimdir?’ Eğer kastrasyondan bahsederken kullandığımız sözlükçeyi tekrarlarsak, eğer özne yerine çocuk dersek, zincirin yerine babanın yasasını geçirirsek, sadece zevki öne sürmek yerine, annenin zevkini eklersek ve nihayet, eğer kendimize psikanalizin hipotezlerini desteklemek için onca bansettiği bu harika çocuğun, o halde bu öznenin, annenin zevki tarafından çekilen, babanın kelimeleriyle konuşan ve düşünen kişi olduğu cevabını vermeliyiz. Bu, ne dediğini bilmeyen çocuktur. Psikanalizin harika çocuğu, biz konuşan varlıklar yalnızca, kelimelere can atan zevk ile onları düzenleyen babanın adı arasında yitip giden ulaklarız, rüzgârla uçuşan varlıklarız.” (229)

“Öznenin Öteki'nin alanında, bir gösterenin eksik olduğu yerde, yani cinsiyetin çelmesiyle karşılaştığı yerde meydana geldiğini akılda tutmak gerekir.” (231)

Bu yoğun ders notlarından benim anladığım (çıkaradığım) şey, varlığın eksilip artmadığı, ama artmış (eksilmiş) gibi görüldüğü. Özne (bilinçdışı) varlığın kendine taşkını (çıkarma, değişmece). Heidegger'in buradaki yerini düşünüyorum. Bu geçici kabarcığın taşkını sevinçle, kederle karşılanmıştır.

(2012)

*

Nasio, J.-D.; Oedipus (L'Oedipe, 2005), Çev. Canan Coşkan, Say Yayınları, Birinci Basım, 2012, İstanbul, 152 s.

Daha önce Lacan hakkında bir kitabını okumuştum. Belki önce bu kitabın okunması iyi olurdu. Nasio psikiyatrist, psikanalist ve 25 yıldır Paris *Psikanalitik Seminerler Birliği* yöneticisi, 1973-79 arası Lacan öğrencisi.

Sanırım bir konferans metni, bir ya da iki. Sunum olarak hazırlanmış, öğrencilere ya da halka dönük, öğretim amaçlı olduğu için olabildiğince

yalınlaştırılmış, çizimlerle özetlenmiş bir bildiri kitaplaştırılmış... Hakkında yazılacak pek bir şey yok. Bilimsel ölçütlere bağlı kalınmış, disiplini tanıtan bir çalışma.

Oedipus kilit kavram.

Benim Freud ve arkasından gelen okula belli ölçülerde karşı duruşum var aslında. Durum en uygun aracı bulmak, tüm kapıları açacak maymuncuğu snuçtan başa yürüyerek yaratmakla ilgili genelde. Örneğin evren ya da gökbiliminde, karşıt evrim yordamının kaynağı (nedeni) açıklaması, genetiğin, kimyanın (elementler tablosu vb.) görünmeyen; bilinmeyen, ama varolduğu sonuçtan belli, sonucu haklı çıkaracak şeyi ortaya çıkarması gibi. Bilimin çözümlerinin varlıkbilimsel karşılıkları koşul değil kuşkusuz ya da öyle araçlar vardır ki (örn. Sürreel sayılar, vb.) varlıkdışından varlığa ışık tutarlar, hatta kullanımlığa karışırlar. Öyleyse sorun ne?

Belli ölçülerde karşı çıktığım yöntem (aynı şeyi Zizek de bolca uyguluyor) anıksal kalıba (var)oluşu uydurmayla ilgili. Tartışılması gereken yöntembilimi ya da yöntemlerin yöntembilimi... Çünkü kuramsal dizgeleme sınırlanabilir bir uğraşı değil ve sayısız da dizge var bana kalırsa. Dizge çapı, çapın usla kavranılabilir odak uzaklığı vb. varlığı ve sorunsalını kapsama düzeyini belirleyecektir. Dizgesel yanıştan söz etmek yerine yarıçaplardan söz etmeyi yeğliyorum ben ve biraz Russell'ci bir yararcılıkla, geridönüşlülüğü (geribesleme de diyebilirdik) bir sınama yordamı olarak kullanmaktan vazgeçmeme konusunda ısrar ediyorum. Fiziğin 20.yüzyıl tarihi (Kuhn'un '*paradigma*' kavramına gönderme yapıyorum) bu dediklerimi doğruluyor sanki. Freud'u yanlış bulmak değil yanlışlamak, bir açıdan Lacan'ın yaptığını, hatta Lacan'a uygulamak, yöntemlerin yöntemi konusunda yolumuzu aydınlatacaktır.

Erkek ve kızçocuğunun Oedipus'unu ayırarak işe koyulan Nasio, '*Oedipus bir gerçek midir, bir fantazma mıdır, bir kavram mıdır yoksa sadece bir mit midir,*' sorusuna '*bunların hepsinden ibaret*' diye yanıt veriyor. (19)

Erkek çocuğunda 3-4 yaşlarında başlayan bir serüvendir Oedipus. Temelini 'ensest arzu' oluşturur ve kısaca '*ensest arzu bizi besleyen toprakla birleşme arzusudur.*' (32) Üç biçimde gösterir kendisini: 1) Sahip olma, 2) sahip olunma, 3) Ortadan kaldırma. Bunlar gerçekleştirilemedikçe fantasma devreye girer. Fantasma, "*gerçekleştirilmesi imkânsız encest arzuyu, aslında tüm arzular encest arzunun birer ifadesi olduğuna göre her arzuyu hayali bir biçimde tatmin etmeye yönelik, çoğunlukla bilinçdışı bir sahnedir.*" (33) Doğrultu şöyle: His—arzu—fantasma—duygu+davranış+sözle gerçekleşme. Her encest arzuya has bir zevk fantasma vardır. (Anneye sahip olma, babaca sahip olunma, babayı ortadan kaldırma.) Bu fantasmalar kuşkusuz engellenir (bastırılır): İğdiş-lik. Kuşkusuz bu da fantasmalaştırılmış bir yıldırı (tehdit) ve sıkıntıdır. Yılğının kaynağı ise sırayla 'yasakçı baba', 'çekici baba', 'kin duyulan baba'dır. Ergenlik ve ardından sonuç uzlaşmadır. Anne baba cinsellikten arındırılır ve ağaç meyvelerini verir: Üstben ve cinsel kimlik. Aslında özeti Nasio kusursuz biçimde vermiş bir metin kutusunda:

"Dört yaşındayım. Penisimde uyarılmalar hissediyorum.→ Fallus'um var ve öz kudretim olduğunu sanıyorum.→ Aynı anda hem cinsel olarak ebeveynlerime sahip olmayı hem onlar tarafından sahip olunmayı hem de babamı ortadan kaldırmayı arzuluyorum.→ Encest arzularımı fantasmalaştırmaktan zevk alıyorum. → Babam beni penisimi keserek cezalandırmakla tehdit ediyor.→ Küçük bir kızın ya da annemin çıplak vücudunu görüp onlarda penis olmadığını fark ediyorum.→ Cezalandırılmaktan daha da korkuyorum.→ Sıkıntıya kapılarak ebeveynlerimden vazgeçip penisimi kurtarmayı yeğliyorum.→ Arzuları, fantasmaları ve sıkıntıyı, her şeyi unutuyorum.→ Cinsel olarak ebeveynlerimden kopuyorum ve onların ahlakını benimsiyorum.→ Babamın bir erkek, annemin bir kadın olduğunu anlamaya

başlıyorum ve yavaş yavaş kendimin erkek kısmına ait olduğumu biliyorum.→ Daha ileride, ergenlik dönemimde ödipyen fantasmalarım yeniden canlanacak fakat o yaşta çok katı olan üstbenliğim sert bir şekilde bunlara karşı gelecek.→ Fantasmalar ve üstben arasındaki bir çatışma, abartılı utanma, bastırmalar, kadına karşı bir şüphe ve küçümseme, yerleşmiş değerlerin reddi gibi ergenliğe özgü taşkın ve çelişkili tutumlarla kendini belli edecek.” (47)

Erkek çocuğu bir günde, kız çocuğu ise yıllar içinde Oedipus’tan çıkar diyen Nasio’nun kızçocuğu için ussal özeti ise şöyle:

“Ödipyen öncesi evre (Kız bir erkektir): Dört yaşındayım. Klitorisimde hareketlenmeler yaşıyorum.→ *Fallusum var; bundan gurur duyuyorum ve kendimi öz kudretli sanıyorum.→ Tıpkı bir erkek çocuğu gibi anneme sahip olmayı arzuluyorum.*

“Yalnızlık evresi (Kız kendini yalnız ve aşağılanmış hisseder): → *Çırılçıplak bir erkeğin karşısında Fallus’um olmadığını keşfediyorum. → Annemde de olmadığını fark ediyorum.→ İkimizde de olduğuna inanmama yol açtığı için onu suçluyorum.→ Demek ki beni kandırmış.→ Hayal kırıklığı içinde annemi terk ediyorum.→ Şu anda kendimi yalnız ve aşağılanmış hissediyorum. Kendi aşkımin içinde yaralandım.→ Erkek çocuğunu kıskanıyorum.*

“Ödipus evresi (Kız babasını arzular):→ *Artık babama yöneliyorum, o yüce bir Fallus sahibi.→ Hâlâ kıskancım o yüzden babamdan onu bana vermesini istiyorum.→ Babam beni reddediyor.→ Artık hiçbir zaman ona sahip olamayacağımı anlıyorum.→ Babamdan beni avutmasını istiyorum.→ Kıskançlığım arzuya dönüşüyor. Artık babamın Fallus’unu almak istemiyorum, onun Fallus’u olmak istiyorum; babamın gözdesi olmak istiyorum.→ Arzulanan ve kadın modeli olan annemle özdeşleşiyorum.→ Babam tarafından sahip olunmayı arzuluyorum.*

“Ödipus’un çözülümü (Kadın bir erkek arzular.): → *Babam beni reddediyor.→ Babamı cinsellikten uzaklaştırıyorum ama kişiliğini içselleştiriyorum.→ Yavaş yavaş kadına dönüşüyorum ve sevdiğim adama kendimi açıyorum.→ Cinsiyetimi mitsel bir Fallus’la kıyaslamayı bırakıyorum ve vajinamı, uterusümü ve yoldaşımın çocuğunu taşıma arzusunu keşfediyorum.” (69)*

Son bölümde Nasio kapanmayan, ileri yaşlarda sapma olarak kendini gösteren Oedipus’u da kadın ve erkekte irdeliyor. Erkekte üç tür sapma söz konusu. “Marazi nevroz, travmatik Oedipus’un yetişkin yaşta yeniden ortaya çıkmasıdır.”:

- 1) Cezalandırıcı babaca iğdiş (terk edilme) sıkıntısı → Fobik nevroz.
- 2) Baştan çıkarıcı babaca iğdiş (istismar) sıkıntısı → Histerik nevroz.
- 3) Rakip babaca iğdiş (kötü davranılma) sıkıntısı → Takıntılı nevroz.

Kadında ise fallus kıskançlığı nevrozu iki ana damarda biçimlenir.

- 1) **Fallus’um yok, ben böyle iyiyim!”.** → 1a) *Histerik cinsel isteksizlik: Fallus’a sahip olma kıskançlığı,* 1b) *Erkeklik kompleksi: ‘Herkes bilsin, Fallus’um var!’*
- 2) **Babaca sahiplenilme** → *Terk edilme sıkıntısı: ‘Aşk Fallus’um var ama yitirmekten korkuyorum!’*

(2016)

MALCOLM BOWIE (1943, İngiltere)

**Bowie, Malcolm.; Lacan, Çev. Vahide Şener,
Alfa yayınları, Birinci basım, Nisan 2020, İstanbul, 251 s.**

Oxford Üniversitesi'nde *Fransız Yazını* öğretmeni olan Malcolm Bowie'nin (d. 1943) Lacan üzerine yaptığı bugüne değin yaptığım Lacan üzerine okumaların içerisinde en iyilerinden biri. Hemen belirteyim ki Lacan'ı kendi yapıtıyla okumayı göze alamadım birkaç makalesi dışında ama hakkında en çok okuduğum tinbilimci-düşünür diyebilirim. Zaten ben bıraksam Zizek bırakmadığı ve ben de yarım yamalak Zizek okuru olduğum için yolum sıkça Lacan'la kesişiyor. Doğrusu hoşnutsuzluğumun ipuçlarını Bowie eleştirisinde bulduğumu söylersem ona çok da haksızlık etmem. Bu eleştirel Lacan yorumunu özellikle değerli kılan tam da Lacan öğrencisi (*tilmiz*) gibi değil eleştirmeni gibi yaklaşıyor olması, konusuna. Ama Lacan'a 30 yıl öncesinden baktığını da dikkate almamız gerekir.

Vahide Şener'i Türkçe tutarlı ve başarılı çevirisinden ötürü kutluyorum bu arada. Kendisinin Samsun Bafra Üniversitesinde Uzman Dr. Nörolog olduğunu bilgisunardan öğrendim.

1. Freud ve Lacan.

Bu ilk bölümde amacını, Lacan kuramının bir özetini vermek ve onun geleneksel kuramsal yazına karşı giriştiği ayrıntılı kavganın bir değerlendirmesini yapmak olarak belirtiyor Bowie. Lacan'a göre insan varlığının dile ve ekine (*kültür*) girebilmek için ayırımında olmadan ödediği bedel çoktan gerçekleşmiştir, yani istek (*arzu*), nesnelerinden en başında kopmuştur. "*İnsan zihninin her ürünü kendi ölümünün kuru kafa işaretini taşır zaten; yitmek, eksilmek, yetmemek, geri kalmak ve vakti geçmek onların doğal ihtisasıdır.*" (19) Tinçözüm (*psikanaliz*) her şeyden önce insan konuşmasını anlamakla ilgili ve dilbilim, söylem (*retorik*), şiir onun vazgeçilmek bağlaşıklarıdır. Bowie bu arada ilk sorusunu sorar: "*Sınırlanmamış 'konuşma'* ve

'kültür' alanlarını kendine inceleme alanı olarak alması halinde, kuramlaştırmayı nerede ve ne zaman bırakacağını nereden bilecektir [Lacan]?" (21)

2. Ben'i Keşfetmek.

Lacan'ın Freud'a dönük en olağandışı yalınlaştırması, ondaki zamansal boyutu kaldırmış olması. (30) Freud'a göre, ego bireyin terk edilmiş bağılıklarının bir çökeltisiydi ve çözümleme sırasında süreç tersine çevrilir ve *'bağılıkların tarihi okunur hale gelebilirdi.'* Oysa Lacan'da (ayna evresinde) ilkbelirtik (*prototipik*) yabancılaşma toplumda gelişigüzel bir yol tutturur. Varsayım, *linik* verilerden yoksun kalır. Ayna evresinden bir toplumsal harita çıkarmak olanaksızdır (35) Aldatıcı bütünlük ile cehennemi parçalanış arasında sıkışan ego 'bahtsız' bir yaşam sürer. Egoyu düze çıkaracak her şey resmin kenarlarına itilir. Lacan'ın yarattığı kavramsallaştırma (*terminoloji*) içinde, "(p)sikanaliz nevroitik bozukluğun bilimi olarak başladığı mütevazı çıkış noktasının ötesine ve üstüne çıkıp yeni bir kozmolojiye uzanmaktadır." (41) O, Freud kuramında çokça ayrıntılı neden-sonuç düzeneğine karşı çıkmaktadır gerçekte. Oedipus'un açtığı yarışma ve adlanma etkileşimlerinin öncesine bakmaya ve içinde bireyin yalnızca tek bir istek (arzu) nesnesine ve tek bir takma ada -kendisi- iye (*sahip*) olduğu, önceleyen dünyayı görmeye çağırır bizi. Skandal yaratıcı ve altüst edici nitelikte birincil özdeşim ayna evresinde gerçekleşir. Oedipus'u bir anlamda geriye taşır. "Lacan'a göre 'birincil' narsisizm tüm insan arzularının işleyişini belirleyen kaçınılmazı imkânsız bir yapısal zorunluluktur." (46) Sözcük oyunuyla, birdenbire, ayna görüntüye, görmenin özgül bir aşaması geniş anlamda görmeye dönüştürülür. Lacan için tinçözüm, öznenin kökensel sarsımını (*hezeyan*) yineleyerek onaran (*ıslah eden*) bir 'eleştirel' yorumlama dizgesidir. Bölümü şöyle bitirir Bowie: "Bu erken dönemin Lacan'ı, Wallace Stevens'in deyişiyle, 'tek bir fikrin delisidir' ve değişik birtakım yarı-teknik kisvelerdeki o fikir delilik fikridir (...) Yarattığı genel etki bir zekâ parlaklığı, ihtişam ve boşluk etkisidir./ Onu düşünceden çekip çıkartan boş düzlem, aşkın bir soyutlama olmayıp insan arzusunun 'tasavvur edilemez doğuştanlığı'dır." (55)

3. Dil ve Bilinçdışı

Lacan "Freudcu ben anlatısını yeniden yazayım derken bir sağaltım yöntemi olarak psikanalizle genelde oldukça zorlama bir ilişkisi olan yeni bir kuramsal yapı kurmuş ve böylece açmaza düşmüştür." (58) Yargıda kesinliğin o denli dayanaksız olmadığı kitap okundukça anlaşılıyor. Uygulayıcı açısından konu, bilinçdışına ancak dil üzerinden ulaşılabilirdiğinin unutulmaması. Göz ardı edildiğinde bilinçdışı pek çok ayartıcı kavramla tanımlanabilir. Ancak bu aşamada Lacan için dil, tinçözüm (*psikanaliz*) ve ona ilişkin tüm kavramların içine doğduğu ve asla kurtulamayacağı bir çıkmaz yolağıdır (*labirent*). Bilinçdışını doğa ile ekinin (*kültür*) sınırında gururlu bekçi olarak gören Freud'a karşı Lacan'ın 'dil gibi yapılanan bilinçdışı'ndan söz etmesi, yalınca söylenirse tinçözümünü harcamaktadır. Dile başat bir görev verilmektedir. Freud kendi anlaksal (*zihinsel*) örneklerinde (*model*) dile karşı engeller dikerken, ilk bakışta Lacan dilin her eşiği aşip dolu dizgin koşmasına izin verir görünür. Daha doğrusu pek de tutarlı değildir dil konusunda. (66) "Lacan'ın Freud'un teknik dilini dilbilimsel terimlere tercüme etmesi salt söz büyüyle ilerleyebilir." (68) Lacan izleri, önce dilbilim uzmanlığıyla geçilebilecek dar geçit ağzına sürüklenir, sonra da izlenimsel ve rahatlatıcı bir Söz metafiziğine boyun eğmeye zorlanır. (Bir tür 'simgesel olanın süper-bilimi'.) "Bütün dillerin dayandığı 'sembollerden oluşma birincil

dil' tasarımı yaparken bu baskın sembollerin neler olduğunu söylemeye yanaşmaz.” (73) Lacan dikkati, “*olgu kaçkını söz büyüüne yöneltiyor (...) Analist başlıca istikrarlı gösterge sistemleriyle iş gören, şifre çözümü ve şifrelemek konusundaki becerileri sayesinde eski el yazmacıları, şifre çözücüler, simyacılar, soykütükçüleri ve gizem düşünürlerinin oluşturduğu olmayacak bir disiplinlerarası grubun içinde sayılan biri olarak resmedilmektedir.*” (73-4) Lacan'ın anlamlandırma altdili (*jargon*); anlığı, anlksal süreçleri ya da aygıtları sahneden kaldırmaktır. Özne dilde ve dilce dönüşsüz biçimde bölünmüştür, ama çağcıl insan bunu anlamamıştır. Oysa Bowie'ye göre, bu yargı *cogito*'yu (Descartes) aşmaya yetmez, kapsama alanı içindedir. Sorun Lacan'cı 'gösteren'in bir kez egemen olduğunda diğer tüm terimlerin içine göçmesi, artık belirlemesidir. Bu durumda “*analist sözcükler dünyasının Don Kişot'u oluverir; gittiği her yerde cebelleşerek yeni bilinçdışı modelleri bulur.*” (92) Ama ilginçtir, dilbilimsel tasarımın olay dolu bölümüne uygun gereçleri bulabilmek için Lacan tümünden dilbilim kuramının dışına çıkmak, Hegel'e ve 'Öteki'ne gitmek zorunda kaldı. Biraz seyreltilmiş bir Hegel'dir söz konusu olan. **Tinin Fenomenolojisi**'nin (1807) Hegel'i... Aslında Lacan'ın yaptığı, Freud'un yapıtında zaten var olan düşünceleri çekici kılmaktır. Biçeminin (*üslup*) bilmece ve süslemelerinin altındaki tüm oyunu karşılaştırılabilir yalınlıkta bir dizeme (*ritim*) dayanır, Freud'daki 'fort-da' gibi. Ötekiyle kuşatılmış öznenin art arda yitip geri dönme, var olma ve olmama, anlam ve anlamsızlık, yoğunlaşma ve dağılma, bulunma ve göçmüş olma yazgıları dışında bir yazgısı bulunmaz. (96) Öznenin dili bu dizemin gecikmiş ya da rastlantısal bir aracı değildir, çünkü dil, bireyin özneliğinin koşulu olarak onun varlıksal tüm serüvenlerinin temelini oluşturan kararsız örüntüyü sağlar. Konuşma biçimini alan dil zorunlu olarak öznelarası niteliğe bürünür (üçüncü yer oluşur). Bilinçdışı Öteki'nin bir işgal gücü ya da beşinci kol gibi en karanlık işlerini gördüğü yer mi, yoksa bilinçdışı düpedüz ötekilik, bilinçli düşünce ve eylemimizi sürekli gölgeleyen bir 'öteki sahne' mi? (98) Bu açıklamanın içerisinde doğa dışlanmış, bunu ayırımsamak önemli. “*Doğa, içgüdü ve sinirsel uyarımlar değil, 'Öteki'dir devinim veren.*” (99) “*Lacan'n sinsi, bilgiç 'Ben-değil-gösteren' nakaratı tehlikeli bir biçimde onu köktencililiğin diline ve insanüstü güce teslim olma noktasına yakınlaştırır; böyle bir şey ne Freudcu okula ne de psikiyatri pratiğine sığacak gibidir.*” (98)

4.Sembolik, İmgesel, Gerçek...ve Hakiki

Freud'un üçlü anlık (*zihin*) yapısı bir süre sonra kuramsal bir sorun yaratmıştı, daraltıcı bir işlev gördü. Lacan kendi üçlü düşünce biçimini 1950'lerde geliştirdi. Sembolik, İmgesel, Gerçek üçlemesinde “*(i)mgesel olan bireyin 'ne ise o' olmak ve öyle kalmak için kendisinde hep daha çok aynılık, benzerlik ve öz-yanılsama misalleri toplamaya çalışarak umutsuzca verdiği sanrısız çabanın geçtiği sahnedir: narsistik 'İdeal-ego'nun...doğum yeridir.*” (107) Buna karşın sembolik düzen ise duraylık değil devingenlik, benzerlik değil çeşitlilik alanıdır. “*O, dilin, bilinçdışının ve öteki kalan ötekiliğin alanıdır.*” (108) Öznenin, benden farklı olarak hep kopuk ve süreksiz bir biçimde varlık kazandığı düzen. ‘*Her şey ancak var olmadığı ölçüde vardır.*’ Gerçek ise, Sembolik ve İmgesel'e öyle çekim gücü uygular ki aralarındaki ilişkinin çapraşık ve kararsız olma dışında seçeneği yoktur. Aslında Lacan'ın üçlemeli biçemi Hegel'den çok yine Freud'a yakındır. Buna karşılık Hakikat kavrayışıyla Hegel'e yakın düşer. Yine de Hegelci eytişim ilişkileneşine izin vermez, işin içine Hegelyan bir *Hakikat* kavramı karıştırırsa da... “*(V)e bir anlığına da olsa onu 'daima bir Öteki-şey'i söyleme zorunluluğundan kurtararak yazısına hissedilir bir coşkunluk havası katar.*” (137) Üçlü durmadan birbirini sıkıştırır, aralarında kısa süren ateşkesler olsa da çözümleyici (*analitik*) buluşmanın içinde ya da dışında kapsayıcı bir bireşim düzeninin

oluşmasına izin vermezler. Karmaşık bir *topolojik* alan çıkar ilişkiden. Ona göre simgeleşememek tinsel (*psikotik*) sonuçlar doğurur, yıkıma yol açan şey yadsınmış herhangi bir gösteren değil, *Babanın-Adı*'dır. (126)

5.Fallus'un Anlamı

Lacan, Freud'dan ayrı olarak cinsel varlıkların ne yaptığına ilişkin ayrıntılı bir açıklama yapmak yerine, "*modelleştirme araçları mantık, retorik ve topolojiden türetilmiş, erotikleştirilmiş bir anlambilimi*" ortaya koyar. (139) Tüm Freudcu kavramların karşısına koyduğu şey, İstek'tir (*Arzu*). İstek, ona göre gösteren zincirini devindirir. Asıl güç kaynağıdır (*dinamo*). Fallus, bu role uygun gördüğü tek ciddi adaydır ama kastettiği '*penis*' değildir (*Antik fallus* simgesidir). '*Penis kıskançlığına*' uzak dursa da Freud'a benzer biçimde, fallus-odaklı bir duruş benimser. Bu terimi kullanışı ilginç bir düşünceye dayanır. Embriyolojide fallus, penisi ve klitorisi oluşturan ilkel yapıdır. Lacan'da ise "*o eril ve dişil organların Sembolik'te birlikte sürecekları ayrılmamış bir ahiret hayatıdır.*" (146) Fallus yine ilkel bir yapıdır ama anatomiden evrensel anlambilimine aktarılmıştır. Lacan'ın aklında, isteğin gereksinimden ayırt edilebilmesini sağlayan o '*paradokslu, aykırı, kararsız, acayip, hatta rezalet çıkaran (scandalous) niteliği*'...dir. (153) İstene (*arzulanan*) öteki karşısında isteyen (*arzulayan*) da ötekinin ötekisidir ve bu bir çelişkiye yol açar. "Daha sonra, istemin (*talep*) öte yanında 'bir şey' yeniden belirir. "*Bu, ihtiyacın karşılanması bir sevgi diline dönüştürüldükten sonra geride kalan tatminsizliğin kalıntısıdır: 'Mutlak yoksunluk etkisi bir yokoluşun geride bıraktığı kalıntıdan doğar.'*" (156) İstek değişik kılıklara bürünse de hep oradadır, aldatılması, bir kenara kaldırılması, sökülüp atılması olanaksızdır. "*Her şeyden önemlisi, arzu sonsuzca biçimlendirilebilir olmakla birlikte, parçalanamaz ve yok edilemez. Zira Lacan'a göre tek bir arzu vardır; tıpkı Freud için tek bir libido olduğu gibi.*" (157) Bowie'nin görüşünce, Lacan'ın sürekli nakaratının başlangıcında bir '*yarık*' var. İki biçimde tanımlanan bir yarık: 1) Kullandığı dille birlikte konuşan öznenin başına gelen bir yarılma, 2) İnsan tutkularına içkin ve ortaya çıkışı her birey için dil kazanımından öncesine götürülebilecek yarılma. Emzikliyen gereksinimle istek arasında oluşan *Spaltung*, kişiyi sonraki yıllarda bölünmüş bir öznelliğe yargılar. Lacan için *Spaltung*, tek başına başlatıcı güçtür. İstek karşıtı değil, onun türevidir. İstek eytişmesinin kendince bir gösteren eytişmesine dönüşmesi gerekir ve bunun için bir '*üstgeçit ve noktalar kümesi*' gerekir. (159) Bu rolü *fallus* yerine getirir. "*Ne de olsa, fallus ihtiyaç, talep ve arzunun sözlü olmayan ve işlenmemiş bir sembolü olarak hazır durmakta ve bireyler arasında geçen sessiz arzu alışverişleriyle dolu dilsiz bir dünya tasarlamamıza olanak tanımaktadır.*" (159) İşin daha tuhafı, "*ihtiyaçla talebin olanaksız kavuşmasından doğan arzu da aynı biçimde cinsiyetsizdir.*" (160) Çünkü erkeklik organından başka bir gönüllü çıkmamıştır. "*Lacan cinsel tip ve eğilimlerin Sembolik düzende kurulduklarını, fizyoloji ya da geniş anlamda doğa tarafından insanlığa bahşedilmiş olmadıklarını, fallusa dair uygun griftlikte bir kuramın oluşan bu kuruluşu görmemize olanak sağlayacağını şiddetle vurgular. Bunu teslim ettikten sonra, Lacan'ın toplumsal olarak kurulmuş cinselliklere ilişkin tipolojisinin birçok kategoride doğa kitabına kazınmış temel bir 'dişilik' ve 'erkeklik' olduğunu düşünenlerin görüşüyle çakışan, oldukça alışılabilir bir tipoloji olduğunu görmek hepten şaşırtıcıdır.*" (161) Kadın cinselliğine ilişkin tüm yazdıkları *fallus* odaklıdır Lacan'ın, bazen insan cinselliğinin açkısı (*anahtar*) bazen de yapısal bir örnekçe (*model*) olarak. Bowie'ye kalırsa Lacan'ın eytişimsel savunusu, '*kadın bedenine anlamlandırıcı bir güç tanımayı saplantılı biçimde*' yadsımasaydı daha da güçlenebilirdi. Ne yazık ki yaptığı cinsiyet rolleri dağılımında kaba ve rastgele (*keyfi*)

olduğu saptanabilen birçok şey vardır. Lacan sürekli vurgular: “*Cinsel ilişki diye bir şey yoktur; çünkü her ne kadar her eş ötekinin Öteki’si karşısında Özne rolünü oynamaktaysa da, bu rol tertibi asla bakışım ya da karşılıklılık üretmez; dil onlar arasında her zaman kontrol edilemez ve kurtulmaz fazladan bir ötekilik yükü, Tanrı denebilecek kadar her yerde birden bulunan ve yeterince güçlü bir üçüncü şahıs yaratır. Kadın zevkinin özgül avantajı bu oyunu her iki tanrıdan da daha iyi oynamasıdır. O daime hem Bir’i tamamlayıcıdır hem de onun onuruna dikilebilecek her sistemin düşmanıdır; aynı zamanda kendilerinden geçerek Ötekilikten ve onun fenalıklarından uzaklaşırlar. Orgazmdan nadiren böyle ağır bir felsefi yükü kaldırmayı istenmiştir.*” (173) Sonuçta özne en başından ve sonsuza dek bölünmüştür; istek (arzu) olanaksız bir amacın umutsuz izlenmesidir; fallusun saltanatı ise kaygı ve korku üzerine kurulu boş bir gösteriştir. Lacan bu tikanıklığı aşmak için erinç (haz) kavramına (jouissance) yönelir. Erinç kurtarıcı bir kavram olur. Kişinin deneyip de hakkında hiçbir şey bilmediği, bizi varoluşa ısrar yoluna koyan şey. Bu kavramla Lacancı fallus erki (iktidar) yıkılır mı? ‘Kadın cinselliği’ dediği şeyi didiklemeği bıraktığında ortada kadın bedeni adına pek bir şey kalmamıştır: “*Bakışınız lingam’dan (Şiva-fallus) yoni’ye (Şakti-vulva) kayacak olursa, bir yapıdan diğerine değil, yapının kendisinden onun tarifsiz ve bitimsiz au-déla’sına [öte yanına], yani şu ‘yokluğu evreni nafile kılan’ jouissance ‘a kayacaktır.*” (176)

6.Sonu Olmayan Kuram

1960’larda artık Lacan kuramı, bir yandan Freud’un öğretisinin (tüm öğelerini kapsayarak) tutarlı bir dönüşümü, öte yandan dışsal hiçbir sınırı olmaması anlamında tamamlanmıştı. “*İnsan deneyimi kapsamında olup da hakkında ilke gereği susmak zorunda olduğu hiçbir şey yoktu (...) Çünkü o her insanın içinde yaşayıp öldüğü, arzulayan konuşmanın kuramıydı.*” (179-80) Lacan’a göre İstek; ‘kaynak’, ‘amaç’, ‘nesne’ bir araya geldiğinde değil, çoktan isteyen Öteki’nin ‘hayır’ demesiyle oluşur. “*İğdiş edilme ‘varsayım’ı hem bu Öteki’nin yasasına boyun eğmek, hem de onun arzusunu kıskançlıkla kendine mal etmek demektir; dolayısıyla daha ortaya çıktığı andan itibaren bir ‘imkânsızlık’tır.*” (184) Ancak, Bowie’ye göre Lacan’ın bu aşamaya değin yeğlediği bakış açısı, resmin orta yerine eksikliği ve yasağı yerleştirip dürtüleri onun dolayında döndürmektir. Her dürtü olanaksızlığın izini taşır. “*Her biri doygunluk noktasını arayan ve bulamayan arzudur. Bu noktayı bulmayı başaramazsa kendini yok etmeye uğraşır ya da kısmen uğraşır: her dürtü gerçekte bir ölüm dürtüsüdür.*” (184) Özne gösterence engellenmiş, dolayısıyla içine ölüm anlayışı aşılarmış olarak belirir. Üstelik aşılarmaktan çok ağılanmaktır (zehirlenmek). Ölüm gösterenin tehlikeli ve yadsınamaz bir armağanı olarak baştan beri oradadır. Boş odağın dolayında hem içeri (yitimin en tam biçimi) hem dışarı (doyum sözverisi, vaadi) savrulur. Lacan optik bir örnek (model) önerir. “*İnsan bedeni ister bütün olarak isterse parçalar halinde ayna gibi yansıtılabilir, ancak onun belli bölgeleri daima aynanın kavrayışından kaçır. ‘Bedenin eklentileri’ fallus ile onun ikame türevleridir ve bunlar hem arzu göstergeleri hem de arzu nesneleridir. Bunlar bir yapının içine sıkışmış kalmış bir halde orada dolanır dururlar ve bu yerinde durmazlıkları yüzünden hiçbir optik aygıtın bunları yakalaması mümkün değildir.*” (189) Belki de dile getirilen şey, gereğinden cesur bir tasardır: tinçözüm metnine onun olanaksızlığının terim ve koşullarını sokmaya çalışmak. (194) Lacan’ın kuramı içinde felsefecilerden ayrı olarak ‘bilisizlik’ (cehalet) boylu boyunca dolaşabilir: öznenin algılanamaz ‘düşmüşlüğü’. Öyleyse tinçözümlemenin amacı, anlık (zihin) bilimlerini kendi kurdukları tümlük ve kurtulma ya da pişmanlık (kefarete) söylenlerinden (mit) kurtarmak olmalı. Lacan, en iç karartıcı

olanlar da içinde her tür gösterme işleminin desteklediği sahte iyimserliğe sürekli baş meydan okuyacak bir biçimin ardındadır. Her sözde sözün yakalayamayacağı bir şey geçer. İstek'in '*kusursuz sürekliliği*'ni yazıda koruyabilmek, tümcenin önerme yapısını sürekli bir kuralsızlığa sürüklemekle olanaklıdır ancak. (197-8) Çözümleyici söyleşim (*analitik diyalog*) asla bir Özne-Öteki ilişkisi ortamında gerçekleşmez, her tarafın konuştuğu kişiyi içinde yeniden konumlandığı dil, gösteren yasasına karşı koyan bir başka boyutla bitişir ve kesişir. "*Bu egonun içinde kendi geleceğini tecrübe ettiği fantezidir (...) Bir diğer deyişle, öznelliğe egemen olan 'mutlak karşılıksızlık' koşulları içinde fantezi bize bir özdeşlik, bakışım ve tersine çevrilebilirlik rüyası kurar.*" (200) Çözümleyicinin başarısı ise a'yı a'dan, zinciri de zincirden ayırmakta yatar. Düşlem çözümleme buluşmasından sökülüp atılamaz, ama onu işlemek ve karmaşıkleştirmek olasıdır. "*Geç Lacan'a göre analiz çaba ve dikkat gerektiren bir konuşma sanatıdır ve bu sanatta insan isteklerinin beyhudeliği baştan varsayılır ve nesnenin değişkenliği yanılmasız ama içten bir sözleşmenin temeli olur.*" (200) Özne geri getirilemeyecek bir geçmişle ulaşamayacak bir geleceğin kesiştiği noktada varlıkların, yapısı geçip gitmişle henüz olmamışın arasında dilde yapılan sürekli bir çapraz-dikişleme yapısıdır. Yani, "*öznenin bulunduğu yerde olmasının sürekli başka yerlerde olmasından, yani aynı anda iki ayrı yerde olmasından ötürü olduğunu, verili bir yerle ilgili olarak sahip olduğu ikamet imtiyazlarının o yerde oturmamasından ileri geldiğini, onun ancak evden uzaktayken bir evi olduğunu söyleyebiliriz.*" (207) Son dönemlerinde *topolojik* göndermelerle matematik diline yönelen Lacan'cı kuramın önündeki en zorlu görev, Freudcu bilinçdışının en sorunlu durumlarıyla başedebilecek bir uzam-zaman görüşü oluşturmaksa eğer, '*topolojinin varolan gücü*'nden (*kapasite*) de iyi yararlanmak gerekir Bowie'ye göre. Lacan'da bir yetersizlik gördüğü açık. "*Yani topolojiyi uzayla zamanı sürekli birbirine bağlı biçimde modelleştirmeye yarayacak bir yordam olarak kavramak gerekir.*" (213) Sonuçta Lacan'ın geç dönemi iki sorunlu açılım sağlamıştır: 1) Sürekli kaçış durumunda *objet-a*'yla ilgili kuramda tuzağa düşürülemez bir avı kovalamak öne çıkar ve kuram bir bilmece-buldurmacaya dönüşür. 2. Kesintili zaman içinde özne'yle ilgili olanda çözümlemeci uygulamanın ortaya çıkardığı çelişkiyi (*paradoks*) yakalamaya en yatkın görünen araçlar, kuramcıyı kuramın uğultusunun ötesine ve derin bir düşünme (*tefekür*) durumuna sokar (Kesin, anlamsız, topolojik kalıplar, vb.). Vardığı yerde Lacan'ın son sözü ise açıktır. "*Ona göre psikanalizin başına gelebilecek en kötü şey, ihmale ya da karalamaya maruz kalmak değil, onun kusursuz gelişimini tamamlamış, kendine yeterli veya tartışma götürmez zannedilmesidir. Analitik konuşma ve analitik kuram birbirleri için elzem olan birer 'dışarı' temin ederler: tutarlılığı reddetmenin ve 'bir mesafe yaratmanın' yolu. Ve kuramın içinde Lacan'ın geç döneminin modelleri aynı tür bir role sahiptir: 'Freudcu olmayı' bitmez bir göreve, tükenmez bir hayret ve kızgınlık kaynağına çevirirler.*" (228)

Sonuç Değerlendirmesi

"*Lacan'ın kuramında olan şey, farklılığın durmadan İmgesel'den Sembolik'e, gördüğümüz dünyadan konuştuğumuz dünyaya, duyulardan anlamlandırmaya aktarılmasıdır. Sembolik farklılık yara izleriyle ağzına kadar doldurulup 'mutlak karşılıksızlığın' yatağı haline geldikten sonra, artık sembol bilimcinin biraz lütfedercesine duyu-deneyimi dünyasına gidiş dönüş yolculukları yapması mümkün olur. Gösteren 'gerçek dünyada yarıklar açar,' ve gösteren zincirine bukle bukle örülmüş, kafes kafes işlenmiş yokluklar, eksiklikler sayesinde, görünen dünya devamlı bir 'yitme' dünyası oluverir.*" (222) Lacan'a göre dil bize bedenden kaçma

fırsatı yarattığınca onu varsıl kılma olanağı da sağlar. “*Gelgelelim, Lacan’ın kuramı bu ayrımlara karşı kararlı bir kayıtsızlık gösterir.*” (223) Öyle bir noktaya gelinir ki, metin İstek’in belirtisine (*sinthome*), devingen bir görüntüsüne (*suret*), -bir karnaval, bir maskeli balo- gösterenine dönüşür. Bowie, yergiyle övgü karışımı şu sözleri de ekler: “*Verimliliği, arzulayan insan konuşmasının trajikomikliğini metin halinde gözler önüne sermekte kullandığı muzip ve uyanık zekâsı bakımından yirminci yüzyıl Fransa’sında bir tek Proust’la karşılaştırılabilir.*” (224) Bowie’ye göre, Lacan yapıtı kuramla klinik uygulama arasında doyurucu bir bağlantı sunar gibi görünmemektedir. “*Bilhassa kuramsal konuşmasının fikri karmaşasının sıradan insan acılarının içinde ses bulduğu harcıâlem ifade tarzlarını boğması işten değildir.*” (225) Ölüm, insan konuşmasının her yerde ve zamanda geçerli koşulu olsa bile, kuram yine de inandırıcılıktan yoksundur. Çünkü ‘*gösteren zinciri içinde öldüğümüz gibi*’, dışında da ölürüz. Ölümlerimizden önce kezlerce ölürüz ama ölümlerimizde de ölürüz ve başkalarının da kendi ölümlerinde öldüklerini izleriz. Canlı olarak ölürüz, yurttaş olarak ölürüz. ‘*Ölüm önceden saptanamayacak denli karmaşık, dirimbilimsel ve toplumsal bir olgudur.*’ Lacan ‘*konusan söze*’ yer yer içsellik/dışsallık çift vurgusu yapmak için topolojik tasarımlar kullansa da çoğu kez söze ve onda yatan şeye usdışı yetkiler tanımaya hazırdır. (227) Sonuçta Lacan izleyicilerinin ilk görevi tüm karmaşıklığı ve uslanmazlığına karşın klinik olayı yeniden tinçözümsel araştırma alanına çekmektir. “*Acı ve ölüme daha fazla ağırlık verilmesi -sessizce, Gerçek içinde- ve bunların Lacan’ın giderek uzmanlaştığı yatıştırıcı söz büyüsyyle matematik büyüünden (mathème) kurtarılması gerekmektedir. Bilhassa Lacancıların kendilerini Lacan söylencesine daha az kaptırmaları, kısır miras devralma kavgalarına daha az rağbet etmeleri ve Lacan’ın en kayda değer mirası olan mitolojik ifadelerden arındırılmış zekâyâ daha fazla duyarlı olmaları gerekmektedir. Lacan yirminci yüzyılda (...) düşünsel başarıları Freud’unkiyle herhangi bir biçimde karşılaştırılabilir olan tek psikanalisttir. Bu başarının fevkaladeliği Lacan’ın koşulsuz hayranlarının gevezelikleriyle karartılacak olursa çok yazık olur.*” (227)

(2023)

ELİSABETH ROUDINESCO (1944, Fransa)

Roudinesco, Elisabeth; Her Şeye ve Herkese Karşı Lacan
(Lacan, envers et contre tout, 2011), Çev. Nami Başer,
Metis Yayınları, Birinci Basım, Kasım 2012, İstanbul, 120s.

Fotoğraf, Lacan 1981'de öldüğüne göre oldukça eski bir fotoğraf. Tarihçi ve psikanalist Roudinesco önce Lacan'a öğrencilik, sonra Lacan derlemeciliği yapan, Freud'tan Lacan'a yorumları oldukça değişik ve benim de çok ilgimi çekebileceğini sandığım bir bilim insanı. Amma...

Bu kitap bir Lacan yorumu, daha kötüsü eleştirisi değil. Dokundurmalar yok mu? Özellikle Lacan *hafiflikleri* tek tek sıralanıyor kitap boyunca. Sanki bir 'karakter' iğneleniyor, cilası kazınıyor ve gerçekte 'o karakter' olmadığı ya da olamayacağı ima ediliyor.

Benim eleştirirsem eleştirinin (!) eleştirileşememesi. Elbette yaşamını neredeyse Lacan araştırmalarına ve derlemelerine ayırmış Roudinesco'yu harcamaya kalkacak denli densiz olamam. Ve elbette Lacan hakkında ciddi, önemli çalışmaları vardır.

MonoKL'nin **Lacan Özel Sayısı**'nda bir yazısını anımsar gibiyim, belki de bu kitaptan bir bölümdü. Yer yer Lacan'ın kişisel tutum, davranış, sözlerini (dedikodu sayılabilecek) doğrudan gösteren Roudinesco çizdiği sevimsiz Lacan tipi karşısında neden bana ikircimli, kaypak göründü. (Dürüst bulamadım sanki.) Hatta şunu düşündüm. Bir an'a verilmiş o tepki(sizlik): diyelim Kleopatra'nın burnu, her şeyin başka türlü olmasını sağlayabilirdi. Sağlar mıydı?

Lacan'ın yöntemi ve düşüncesini anlamak için başvurulacak ilk Roudinesco kaynağı olmadığını gönül rahatlığıyla söyleyebilirim kitabın. Bu kişisel bir çekişme, sürtüşme düzeyini pek aşamıyor oysa ben Roudinesco'dan ya da herhangi birinden sıkı bir Lacan eleştirisi umuyor, bekliyorum.

(2015)

SLAVOJ ZIZEK (1949, Slovenya)

**Zizek, Slavoj; Lacan'ı Nasıl Okumalıyız? (How to Read Lacan, 2006),
Çev. N. Misli Baydoğan,
Runik Kitap yayınları, Birinci basım, Ocak 2021, İstanbul, 128 s.**

(2022)

BİLGİN SAYDAM (195?, Türkiye)

**Saydam, Bilgin; Ara'f'dalık-lar (2017),
Çev. Kemal Atakay,
İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Birinci basım, Mart 2017,
İstanbul, 554 s., Büyük boy.**

(2018)

*

**Saydam, M. Bilgin, Haz.; Oidipus Psikomitolojisi: Psikanalitik ve
Klinik Yorumlar,
Yapı Kredi yayınları, Birinci basım, Mart 2023, İstanbul, 327 s.
Psikomitolojinin Trajik Öznesi Oidipus: Kahraman ve Antikahraman,
s. 234-327.**

Doğrusu M. Bilgin Saydam adını görür görmez atıldım kitaba¹. Çünkü **Ara'f'd'alıklar/ İnsanın Halleri ve Eylemleri: Psikomitolojik Çözümleme** (2017) adlı kitabından çok etkilenmiştim. Ama gördüm ki, kitap aynı başlık dolayında değişik bilim insanlarının incelemelerinden oluşuyor ve yazıları derleyen, yöneten kişi M. Saydam Bilgin. İyi olansa kendisinin de kitaptaki en uzun ve kapsamlı incelemeyi yazmış olması: **Psikomitolojinin Trajik Öznesi Oidipus: Kahraman ve Antikahraman**. (s 234-327) Düzenleyen hocamızın **Sunuş**'undan sonra kendi yazısı dışında 13 önemli yazı daha söz konusu. Belli düzeyde uzmanlık içeren yazıları atlamak hoş olmasa da zamansızlık nedeniyle Saydam'ın yazısını okumakla yetindim. Orada da dolu içeriğe karşın ivediliğe kurban edilmiş bir dil tutumu (Türkçe) bende düş kırıklığı yaşattı yazık ki. Sanki yazı ancak taslak durumda yetiştirilmiş, hoca yazının üzerinden geçememiş gibi. Umarım bu önemli, özgün *Oidipus* yorumu yeniden ele alınır, gözden geçirilir de güme gitmez. Ben yazının üzerinde ayrıntılı durmayacağım. Bilgin Saydam yanılmıyorsa kendi geliştirdiği '*psikomitoloji*' yordamıyla Freud ve sonrası Oidipus okumalarını daha da geliştiriyor, belki adını koymadan Jung geleneğini harmanlıyor ve kafada bir ışık çakmasına da yol veriyor: Yaşar Kemal okuması için uygun bir araç da sağlıyor '*psikomitoloji*' kavramı bize.

Ama yineliyorum, bu son biçimi verilmemiş yazı kötü Türkçesi ve dağınık kurgusu, düzeni, gereğinden uzun tutulmuş sözleriyle okuru gereksiz yere yoruyor. Oya sözü uzatmadan, yalın ve duru biçimde Saydam tezi aktarılabilirdi ve yerinde

¹ M. Bilgin Saydam, Haz. **Oidipus Psikomitolojisi: Psikanalitik ve Klinik Yorumlar** (2023), Yapı Kredi yayınları, Birinci basım, Mart 2023, İstanbul, 327 s.

olurdu. Saydam'ın tezi ise, Oidipus'un söylen (*mit*) evreninden kovulduğu, kendisini yeni bir söylen içinde yapılandıramadığı, insanlarla Tanrılar (söylenler) evreni arasında sıkıştığı... *“Oidipus Sophokles metninde, adeta ‘anti-kahraman’ olmaya umarsızca direnen bir ‘kahramanlık sevdalısı’ protagonisttir. Kahramanın açık ve net erekselliğinden, tutkulu deviniminden sapan duruş ve eylem şeması, kibre kapılıp varlık nedenini unutmaması, anti-kahramanı özdeşim açısından ikircikli bir duruma sokar. Anti-kahramanlar, eylemlerinden çok eylemsizlikleriyle, tereddütleriyle, kendilerini ve dünyayı sorgulamalarıyla müterafiktir. Bu sorgulamalar ‘anti-kahraman’dan meta düzeyde ‘kahraman’ çıkaracak bir dönüşümün mayalanmasıdır. ‘Anti-kahraman’ olmak, tereddüd, mevcut ve mütehakkim olana isyansa, eyleminde kutsayacağımız kahramanın mutlak geçmesi gereken bir aşamadır. Anti-kahraman olun(a)madan kahraman olun(a)maz.”* (319)

(2023)

DARIAN LEADER (1965, İngiltere)

Leader, Darian; Depresyon. Yas ve Melankoli (The New Black. Mourning, Melancholia and Depression, 2008), Çev. Ayça Göçmen, Encore Yayınları, Birinci basım, Aralık 2018, İstanbul, 200 s.

Daha önce *Mona Lisa Kaçırıldı* adlı yapıtını *Ayrıntı*'dan okuduğumu anımsadığım Leader'ın Lacancı bir tıncözüm sağaltıcısı (terapist, hekim) olduğunu bilmiyordum ya da unutmuşum. *Depresyon: Yas ve Melankoli*² doğrusu umduğumdan daha anlamlı, öğretici bir kitap oldu.

Duru bir bilim dili kullanan Leader'ın tezi, Freud, Klein, Lacan vb. kaynaklarını özümsemiş yöntemiyle yasın sağaltıcı bir insan düzeneği, tepki verme biçimi olduğu, bunun aşamalarıyla düzgün yaşanmasının, yani yitikle (*kayıp*) yarım özdeşleşme ve bunun bir dizi bireysel ya da kamusal törenle yeğnilenerek sonunda ortadan kaldırılmasının önemi, yasın değişik nedenlerle (çöküntü ve onun kökensel nedenleri) tam gerçekleştirilememesi durumunda ise yerini yitikle tam özdeşleşmenin dışavurumu olan içekapanışın (*melankoli*) aldığı biçiminde kabaca özetlenebilir.

Yasta yitik (şey) giderek bilince çıkarılırken içekapanışta, karaduyuda yitiğe gömülmeden, yitiği yitirmeden, giderek kendi imgemizi yitirmekten söz edebiliriz. Konuyla ilgili *Olaylarda (Vaka)* Lacancı klinik uygulamalarına sıkça gönderme yapan Leader, yasın dört aşamalı giderimini de serimliyor. Sevilen yitik suçlanır, geri dönmemesi için bir dizi toplumsal tören (*ritüel*) gerçekleştirilir, kamusal dayanışma hatta yerineleme (*ikâme*) devreye sokulur, yani süreç bir arınma, sevilen yitikten kurtulma, onunla barışma, bir tür yitiğin dolaylı onayıyla yaşama dönüş olarak gerçekleşir.

Yapıtı özetlememin yararı yok ama esinleyici bir yapıt olduğunu; kendi dünya tepkilerimizin aslında yasın ve karaduyunun (*melankoli*) içinde açılabilenliğini görmek, kendimizi de hiçbir ayrıcalık taşımadan yitiklerden bir yitik olarak bulmamızın an sorunu olduğunu kavramak ve yası, yitim duygusunu doğru yaşamak, yitiğin doğurabileceği, sonu özkıyıma (*intihar*) varabilecek arayışlarımızı sanatla yatıştırmak, hatta çözmek için derin ipuçları taşıdığını belirtmekle yetineyim.

² Darian Leader; *Depresyon: Yas ve Melankoli* (The New Black: Mourning, Melancholia and Depression, 2008), Çev. Ayça Göçmen, Encore yayınları, Birinci basım, 2018, İstanbul, 200 s.

Aslında belirtmem gereken bir şey daha var. Leader çöküntüyü (*depresyon*) bir tanımlı sayrılık (*hastalık*) olarak görüp hemen ilaç vb. ye sarılan klinik ve sözde bilimsel çözümlere son derece karşı ve çözülen-çözücü (analiz edilen-eden) buluşmasını bir eşitler ilişkisi olarak, söyleşim olarak, Lacan'da olduğu gibi, ısrarla tanımlıyor ve '*terapi*' öneriyor.

(2021)

*

Leader, Darian; [EI] (Hands: What Do Wit Them, 2016), Çev. Erkal Ünal, İthaki Yayınları, Birinci basım, Şubat 2020, İstanbul, 144 s.

Ayça Göçmen çevirisinden ***Depresyon, Yas ve Melankoli***'sini yakınlarda okuduğum ve beğendiğim Darian Leader'ın 2016 tarihli kitabı ***El***'i de keyifle okudum. Tezini yalnızca kendi uzmanlık alanıyla sınırlamayan yazından sinemaya birçok kaynakla besleyen ve destekleyen İngiliz tinçözümcü Leader, elin fizyolojisinden çok insan tinselliğindeki yeri ve işlevine odaklanıyor ve bir bölümünü bildiğimiz ama bilmediklerimizi de öğrendiğimiz bir koca insan evrenine böylelikle biraz daha yaklaşmış oluyoruz. Elin insanda işlevsellik dışına taşan yanı onu anlatımızın bir parçası kılıyor evrimi içinde. Bebeklik döneminde gözün işlevini ikincil olan dokunma elle gerçekleşiyor. Bebeğin tuttuğu şey bir geçiş nesnesidir: ne annem ne ben olan bir nesne: "*Pek çok insanın hayatında ayrıntılanıp incelik kazanacak bir yol sunar: ellerimizde tuttuğumuz şey sayesinde bir başka yerde olmanın yolunu.*" (34) Sarkma, elle yakala(n)ma, tutu(n/l)ma, vb. düşlemsel düzenekleri irdelleyen Leader, boş duran eli şeytanın doldurduğu söylenleri (*mit*) gözden geçirir. Boş el günahın olanağıdır. Dolayısıyla dünya ekinlerinin elleri doldurma, oyalama araçları geniş ve sonsuz bir yelpazede açılır: yelpaze, tespih, enfiye, cep telefonu, vb. Ayrıca giyim tasarımında ceplerin görünür görünmez işlevini de unutmamalıyız. Araçların birçoğu ellere yapacak bir şey yaratmak için bulundu. Tabii özdoyumun (*mastürbasyon*) elle ilişkisi bir başka önemli konudur. "*Mastürbasyon bir linç aracı olabilir.*" (85) Ama daha ötesi var: yazmak. Ellerimizle yaptığımız işlerden biri. Bir başka şey daha var: acı deneyimi. Ellerimiz üzerinden acıya ulaşır, varoluşumuzla acı üzerinden buluşuruz. "*Çeşitli pratikler açısından gördüğümüz kadarıyla, acı, bedensel sınırları keskinleştirip tanımlı kılar.*" (123) Leader'ın yeni bilişsel teknoloji kullanımı konusunda görüşü aykırıdır. O cep telefonunu, bilgisayarı, vb. yabancılaştırma nesnesi olduğunca bedene dönüşme aracılık da ederler. Sonuçta: "*Gördüğümüz üzere, dilin bedenselleşmesi gerekir ve Söz'ün dört bir yanımızda oluşu ellerimizin bu sözü ete kemiğe büründürerek meşgul kalmasını gerektirir.*" (125)

(2021)

VINCENT DELECROIX (1969, Fransa)

Delecroix, Vincent; Kaybetmeyi Öğrenmek (Apprendre à Pardre, 2019), Çev. Catherine Colette Kebapçioğlu+Yağmur Alev, Runik Kitap yayınları, Birinci basım, Ekim 2022, İstanbul, 188 s.

(2023)

PHIL MOLLON (XXXX, İngiltere)

Mollon, Phil; Freud ve Sahte Anı Sendromu (Freud and False Memory Syndrome, 2000), **Çev. Gürol Koca,**
Everest Yayınları, Birinci basım, 2001, İstanbul, 96 s.

Bastırılmış anıları açığa çıkarma tekniklerini Freud bağlamında haklı olarak tartışıyor Mollon ve *Freud mitolojisi* bir darbe daha alıyor.

(2000-2005)

HERVE CASTANET (XXXX, Fransa)

**Castanet, Herv ; Lacan'ı Anlamak (L'Arte e la sua ombra, 2015),
 ev. Baturalp Aslan,
Encore Yayınları, Birinci basım, Eylül 2017, İstanbul, 124 s.**

(2018)

FRANCETTE PACTEAU (XXXX, Fransa)

Pacteau, Francette; Güzellik Semptomları (Symptom of Beauty, 2004), Çev. Banu Erol, Ayrıntı Yayınları, Birinci basım, 2005, İstanbul, 250 s.

Güzellik kavramı çevresinde kadına eril bakışın kökenlerini irdeleyen Pacteau, bu gereksiz yere fazla kapalı kitabında söz konusu bakışı *kategorik* alanlara ayırarak tinsel (*ruhsal*) kökenlerine indirgiyor. Kitabı değerlendirebilmek için tinçözümsel (*psikanalitik*) yazını bilmek gerekiyor az çok.

(2006)